

บทที่ 1

บทนำ

ชุดโครงการวิจัย เรื่อง “ศักยภาพหัตถกรรมท้องถิ่นไทย 10 สาขา ของภาคเหนือตอนบนสู่การค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้” มีความเป็นมา จุดประสงค์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ วิธีดำเนินการวิจัย ระยะเวลาในการวิจัย นิยามศัพท์ สรุปได้ดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากบทสุนทรพจน์ในวาระการครบรอบ 25 ปี แห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีน - ไทย (ศูนย์จีนศึกษา, 2546 : ระบบออนไลน์) กล่าวว่า วรรณคดีเรื่อง “ซงกั๋ง” (ซ่งกั๋ง) หรือเปล่า ในตอนจบของเรื่องนี้เขียนถึง “หลี่ซุ่น” ซึ่งเป็นหนึ่งในชายชาติวีรบุรุษ 108 คน ว่าเขาไม่สนใจยศถาบรรดาศักดิ์ที่จักรพรรดิพระราชทาน แต่เดินทางไปยังสยามรัฐและได้เป็นผู้ครองอาณาจักรของสยามในที่สุด เราไม่ต้องสนใจว่าเรื่องนี้เป็นความจริงหรือไม่ แต่อย่างน้อยก็แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับชาวไทยไม่ได้เป็นเพียงมโนภาพของปัจจุบันเท่านั้น

จีนไทยมิใช่อื่นไกล (เป็น) พี่น้องกัน ประโยคนี้เกือบจะเป็นคำติดปากของทั้งชาวจีนและชาวไทยยามพูดถึงความสัมพันธ์ ระหว่างชนชาติทั้งสอง หากท่านใครจะทราบว่า จีนไทยเป็นพี่น้องกันมายาวนานขนาดไหน ก็ของเชิญลงเรือคั่นคว่าของกระผม และทวนน้ำขึ้น ไปถึงต้นกำเนิดแห่งแม่น้ำแห่งประวัติความสัมพันธ์จีน – ไทยด้วยกันเถิด

ตามข้อมูลจากหนังสือพงศาวดารจีนชุด 25 เล่ม เมื่อสมัยจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ของราชวงศ์ฮั่น (ฮั่นตะวันตก) ก็มีการไปมาหาสู่กันระหว่าง ราชทูตของทั้งสองประเทศ เพียงแต่ว่าช่วงนั้นไทยยังแบ่งออกเป็นแคว้น ๆ โดยต่างก็มีเจ้าผู้ครองแคว้นอย่างยุคจั้นก๊กของจีน

เมื่อถึงสมัยสามก๊ก ขุนนางของซุนกวนได้เดินทางมายังประเทศต่าง ๆ ทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกลับไปแต่งเป็นหนังสือซึ่งมีชื่อว่า “บันทึกข้อมูลต่างประเทศของรัฐอู่” ในหนังสือเล่มนี้ก็มีส่วนหนึ่งบันทึกถึงวัฒนธรรมและประเพณีของเมืองกิมหลิน ซึ่งอยู่ในภาคกลางของไทยปัจจุบัน ถัดมาจนถึงสมัยราชวงศ์ใต้และเหนือ เมืองพานพาน ซึ่งอยู่ในภาคใต้ของไทยปัจจุบัน ส่งบรรณาการจิ้มก้องเงินทุกปี เพื่อแสดง ความสัมพันธ์ไมตรีต่อจีน

ถึงสมัยราชวงศ์สุยและถัง จีนกับเมืองตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) และทวารวดี ก็มีการไปมาหาสู่กันเป็นนิจ สัมพันธไมตรีจีน - ไทย ได้ใกล้ชิดกันขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

ต่อมาถึงราชวงศ์ซ่ง การค้าระหว่างจีนกับอาณาจักรละโว้ ซึ่งอยู่ที่ลพบุรีในสมัยปัจจุบันได้พัฒนาโดยเร็ว และเริ่มมีชาวจีนอพยพ มาสู่อาณาจักรนี้ เพื่อทำการค้าและอื่น ๆ

ในช่วงเวลาประมาณ 560 ปี จากราชวงศ์หยวนถึงราชวงศ์ซิง และไทยอยู่สมัยสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยธนบุรีและ ตอนต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ความสัมพันธ์ระหว่างจีน-ไทย ได้ไปถึงจุดสุดยอดของหลาย ๆ ราชวงศ์ที่ผ่านมา ทั้งจีนและสยาม (ไทย) ต่างก็ส่งราชทูตติดต่อถึงกันด้วยไมตรีจิตชาวจีนกับชาวไทยก็ได้ใช้ชีวิตกันอย่างสันติสุข ภายใต้ความมั่นคงทางการเมืองที่ใกล้ชิดกันของสองประเทศ

ในสมัยโบราณ นอกจากมีการติดต่อทางการเมืองแล้ว การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมก็ยังมีประวัติยาวนานกว่า โดยเฉพาะวัฒนธรรมจีนที่มีต่อไทย

ในสมัยราชวงศ์หมิง รัฐบาลสร้าง “หอสยาม” ไว้เพื่อศึกษาภาษาไทย ถึงสมัยราชวงศ์ซิง อาจารย์หลายท่านได้แต่งหนังสือ “ภาษาแปลหอสยาม” ขึ้นด้วยความมานะอดุสาหะ นับเป็นพจนานุกรมไทยจีนเล่มแรก เดิวนี้น่าเล่มนี้ก็ยังคงเก็บไว้เป็นอย่างดี ในหอสมุดปักกิ่ง สำหรับอิทธิพลวัฒนธรรมจีนที่มีต่อไทย ได้แสดงในหลายด้าน เช่น ในด้านวรรณคดี ด้านศิลปะ ด้านภาษา และด้านเทคนิค เป็นต้น เครื่องสังคโลกก็ดี วรรณคดีเรื่องสามก๊กฉบับแปลก็ดี และวรรณคดีไทยอีกมากมายหลายเรื่องที่แปลจาก วรรณคดีจีนล้วนเป็นหลักฐานที่พิสูจน์ความสัมพันธ์นี้ได้ดี

ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 ซึ่งเป็นวันที่สาธารณรัฐประชาชนจีนและราชอาณาจักรไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตแล้ว การร่วมมือระหว่างสองประเทศได้พัฒนาไปในทุกทิศทางโดยเร็วและได้รับความสำเร็จเด่นชัด ความสัมพันธ์นี้ได้แสดงในหลายด้าน ดังต่อไปนี้

1. การติดต่อไปมาหาสู่กันระหว่างผู้นำระดับสูง เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่มีเสถียรภาพของทั้งสอง ประเทศ ใน 25 ปีที่ผ่านมา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของไทยได้เสด็จเยือนจีนหลายครั้งหลายหน และประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิง กับอดีตนายกรัฐมนตรีหลี่เผิงก็มาเยือนชาวไทยด้วยไมตรีจิต ท่านเหล่านี้ล้วนละม้ายสะพานที่เชื่อมโยงจีนกับไทย ต่างก็ฝากความปรารถนาดี ของประเทศตนสู่มิตรประเทศ และได้เร่งพัฒนาความสัมพันธ์ให้มั่นคงนิรันดร

2. การค้าทำให้ความสัมพันธ์นี้มีเนื้อหา มีความหมาย มีชีวิตชีวาขึ้น จีนมาลงทุนสร้างสนามบิน สร้างเขื่อน ไทยไปเปิดสาขาบริษัท โดยเฉพาะเมื่อฝ่ายหนึ่งประสบความยากลำบาก มีอุปสรรคขัดข้อง อีกฝ่ายหนึ่งก็ได้เอื้อเพื่อช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ต่างก็แสดง ความจริงใจต่อกัน

3. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นวิธีสำคัญของการรู้จักคุ้นเคยเข้าใจกัน เมื่อปี ค.ศ. 1994 รัฐบาลจีน ให้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ นิ้วข้อพระหัตถ์ของจีน นำมาประดิษฐานให้ประชาชนไทยสักการบูชาที่พุทธมณฑลในประเทศไทยเป็นเวลา 83 วัน ทำให้คนไทย ได้เข้าใจพุทธศาสนาของจีน นอกจากนี้ในจีนก็มีการแสดงจระเข้และมวยไทยจากประเทศไทย ทำให้ชาวจีนสนใจเมืองไทยว่ามีสิ่งที่ น่าสนใจเต็มไปด้วยความลึกลับน่าอัศจรรย์มากยิ่งขึ้น จนกระทั่งเป็นดินแดนที่ใฝ่ฝันจะได้มาท่องเที่ยวสักครั้ง

แต่ในขณะเดียวกัน จีนไทยก็มีช่วงหนึ่งที่ขัดแย้งกันด้วยเหตุผลหลายประการ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับชาวไทยก็ ไม่เคยขาดจากกันสักที เพราะว่าเรามีจิตสำนึกที่ใคร่ขอสันติภาพของโลก เรามีจิตใจเหมือนกันที่จะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มีหน้าซำ เรายังมีบุคคลที่ยอมทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประสานรอยร้าวของความสัมพันธ์นี้ อย่างนายกรัฐมนตรี โจว เอิน ไหล และ ท่านนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น ปัญหาเล็กน้อยที่เกิดขึ้นชั่วคราวจะตัดความสัมพันธ์นี้ไม่ได้เด็ดขาด

หากเป็นพี่น้องจริง แม้บางครั้งก็ยังอดเถียงกันไม่ได้ แต่โดยความจริงแล้ว พี่น้องไม่มีวันจะตัดรอนกันได้ เนื่องจากพวกเขามีความผูกพันที่ “ฆ่าไม่ตาย ขายไม่ขาด” จีนกับไทยก็เช่นเดียวกัน

จากบทความข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนมีมายาวนานนับตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของไทย (ไทยยังแบ่งออกเป็นแคว้น) จนกระทั่งปัจจุบัน และได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความร่วมมือด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างกัน การค้าขายระหว่างประเทศไทยกับจีนนั้นกล่าวได้ว่าการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าก็เริ่มค้าขึ้นตั้งแต่นั้นช่วงดังกล่าว มีการเชื่อมความสัมพันธ์ทางการทูตและเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง และได้พัฒนามาสู่ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 ดังที่ ศูนย์จีนศึกษา (2546 : ระบบออนไลน์) กล่าวไว้ว่า นับตั้งแต่ราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน (ต่อจากนี้เรียกย่อว่า “ทั้งสองฝ่าย”) ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมมือกันอย่างราบรื่นทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ การค้า การทหาร การศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และด้านอื่น ๆ บนพื้นฐานของ มิตรภาพ ความเสมอภาค การเอื้อประโยชน์และการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ผู้นำระดับสูงสุด ผู้นำรัฐบาล และประชาชนของทั้งสองประเทศได้แสดงบทบาทอย่างสำคัญต่อการสืบสานและ พัฒนาความสัมพันธ์นี้โดยไม่หยุดยั้ง จนกลายเป็นแบบอย่างของการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว และสมานฉันท์ระหว่างประเทศที่มีระบอบสังคมที่แตกต่างกัน ความร่วมมืออันดีระหว่างสองฝ่ายไม่เพียงแต่จะเกื้อกูลต่อผลประโยชน์โดยพื้นฐานของประเทศทั้งสองเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อสันติภาพและการพัฒนาของเอเชีย

และของโลกด้วย ในขณะที่ศตวรรษที่ 21 กำลังใกล้จะมาถึงนี้ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นพ้องกันว่า ควรจะขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือโดยรอบด้าน ในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่ไว้ใจซึ่งกันและกันให้ก้าวหน้าต่อไป บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันและความสัมพันธ์ฉันมิตรที่พัฒนามากว่า 20 ปี เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - จีน พัฒนาไปสู่ระดับใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ ในการนี้ ทั้งสองฝ่ายได้ออกแถลงการณ์เพื่อให้เป็นกรอบและแนวทาง สำหรับการดำเนินการปฏิบัติตามในความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ มีใจความสำคัญดังนี้

1. ทั้งสองฝ่ายจะขยายความร่วมมือฉันมิตรบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันและการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันในการการค้า การลงทุน เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การพาณิชย์นำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่

1.1 ทั้งสองฝ่ายเห็นความจำเป็นที่จะต้องประสานซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด ในด้านนโยบายเศรษฐกิจมหภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านนโยบายการเงิน ผ่านการปรึกษาหารือกันและการร่วมมือทางด้านวิชาการอย่างใกล้ชิด

1.2 ทั้งสองฝ่ายจะร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ในการส่งเสริมและขยายการค้าระหว่างกัน การขจัดข้อกีดกันทางการค้า การป้องกันการทุ่มตลาดซึ่งจะส่งผลเสียหายอย่างมากให้กับเศรษฐกิจของอีกฝ่ายหนึ่ง ปรับปรุงกระบวนการทางการผลิตและมาตรฐาน การผลิต และจะให้การพิจารณาต่อสินค้าส่งออกของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษเท่าที่จะกระทำได้

1.3 ทั้งสองฝ่ายจะส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนระหว่างกันให้มากขึ้น และจะปฏิบัติตามพันธกรณีตามความตกลงที่เกี่ยวกับการลงทุนที่มีอยู่

1.4 ทั้งสองฝ่ายจะส่งเสริมและขยายการแลกเปลี่ยนด้านเทคนิคและเทคโนโลยี เพื่อ ยกกระดับคุณภาพ มาตรฐานการผลิต และการเพิ่มมูลค่าแก่สินค้าเกษตร รวมทั้งทำให้กฎระเบียบ และกระบวนการตรวจสอบคุณภาพให้ได้มาตรฐาน เพื่อส่งเสริมการส่งออก ระหว่างกัน

1.5 ในด้านอุตสาหกรรม ทั้งสองฝ่ายจะส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในด้าน ความรู้ทางเทคโนโลยี การใช้วัตถุดิบและเทคโนโลยี ที่ทั้งสองฝ่ายมีอยู่ เพื่อการผลิตร่วม การพัฒนานิคมอุตสาหกรรม การพัฒนาท่าเรืออุตสาหกรรม ตลอดจนการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ โดยจะให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม

1.6 ทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชากิจที่เกี่ยวข้อง จะสนับสนุนความร่วมมือด้านการพัฒนาองเรือพาณิชย์นำวิ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยร่วมมือกัน ในด้านวิชาการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

1.7 ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งสองฝ่ายจะส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางด้านวิชาการและเทคนิค โดยจะทำการวิจัยและพัฒนาเพื่อนำผลงาน ทางวิทยาศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จไปใช้ในเชิงพาณิชย์

ในการนี้ ทั้งสองฝ่ายจะให้การสนับสนุนกลไกคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือ ด้านวิทยาศาสตร์และวิชาการ และคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจการค้า เพื่อการประสานความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้า และด้านวิทยาศาสตร์ และวิชาการในการขยายมิติของความร่วมมือด้านใหม่ ๆ และการแก้ไขปัญหาอันอาจเกิดขึ้นจาก การดำเนินงานภายใต้ความร่วมมือระหว่างกัน พร้อมทั้งจะสนับสนุนและส่งเสริมการแลกเปลี่ยน ด้านเศรษฐกิจ และการค้าระหว่างภาคธุรกิจของประเทศทั้งสอง และความร่วมมือด้านนี้ระหว่าง สองฝ่ายในประเทศที่สาม รวมทั้งอำนวยความสะดวกแก่วิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง

2. ทั้งสองฝ่ายจะให้ความสำคัญและสนับสนุนมากยิ่งขึ้นต่อความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (ไทย จีน ลาว และพม่า) รวมทั้งความร่วมมือในอนุภูมิภาคภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในลุ่มแม่น้ำโขง (ไทย จีน ลาว พม่า เวียดนาม และกัมพูชา) ซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของ ทั้งสองประเทศตลอดจนประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในภูมิภาคในระยะยาว ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญ อย่างมากต่อการเปิดเส้นทางทางน้ำ ทางบก และทางอากาศ ซึ่งเชื่อมต่อกันระหว่างจีนกับไทย โดยจะอำนวยความสะดวกซึ่งกันและกัน และแก่ประเทศที่เกี่ยวข้องในการใช้เส้นทางดังกล่าว เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน การขนส่ง การบริการ การพลังงาน การสื่อสาร และการท่องเที่ยว

แผนงานข้างต้นจะได้รับการทบทวนร่วมกัน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ของประเทศทั้งสองต่อไปที่กรุงเทพฯ วันที่ 5 เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2542

จากข้อความข้างต้น ยิ่งทำให้มั่นใจได้ว่า ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศไทยและจีนจะยังคงแน่นแฟ้นและยังดำเนินกิจกรรมกันต่อไปอย่างต่อเนื่องในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (ไทย จีน ลาว และพม่า) รวมทั้งความร่วมมือในอนุภูมิภาคภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในลุ่มแม่น้ำโขง (ไทย จีน ลาว พม่า เวียดนาม และกัมพูชา) โดยเฉพาะอย่างยิ่งไทยกับจีนตอนใต้ ซึ่งมีการค้าระหว่างประเทศมาอย่างยาวนาน โดยจากรายงานการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ ของด่านศุลกากรเชียงแสน ตั้งแต่ปี 2546 – 2552 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2554 : ระบบออนไลน์) ซึ่งมีมูลค่าการค้าซื้อขายที่สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แนวโน้มการส่งออกระหว่างไทย – จีนตอนใต้ จากสถิติการส่งออก ณ ด่านศุลกากรเชียงแสนมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย แม้จะมีแนวโน้มลดลงบ้างในบางปีและในบางไตรมาส แต่จากตัวเลขดังกล่าวทำให้ทราบว่า การค้าชายแดนระหว่างชายแดนไทย – จีนตอนใต้ มีการซื้อขายอย่างต่อเนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่

ส่งออกที่สำคัญได้แก่ สินค้าทางการเกษตร และเคมีภัณฑ์ เป็นต้น และจากสถิติยังทำให้ทราบว่าเส้นทางรถขนส่งสินค้าปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินกิจกรรมการค้าเป็นอย่างมาก โดยการส่งสินค้าทางเรือโดยใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นทางหลัก เป็นเส้นทางที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ต่อเมื่อเกิดภาวะน้ำแห้ง หรือการสร้างเขื่อนของจีน อีกทั้งจีนยังเป็นผู้ได้เปรียบในการขนส่งสินค้าซึ่งสามารถควบคุมกระแสได้ จึงทำให้ผู้ส่งออกหันไปใช้เส้นทางรถส่งออกทางบกแทน ซึ่งเส้นทางรถส่งออกทางบกที่สำคัญระหว่างชายแดนไทย – จีนตอนใต้ ได้แก่ เส้นทาง R3A และ R3B (เส้นทางถนนผ่านสหภาพเวียดนามยังมีปัญหาภายในประเทศ) แต่เส้นทาง R3A เท่านั้นที่มีความสะดวกและรวดเร็วโดยผ่านไปยังประเทศลาวและเข้าสู่จีนตอนใต้ซึ่งมีแนวโน้มสถิติการส่งออกที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากความสะดวกรวดเร็ว และมีราคาให้ผู้ส่งออกยอมรับได้ จากความสะดวกในการค้าส่ง อีกทั้งความต้องการที่เพิ่มขึ้นจากผู้บริโภคในจีนตอนใต้ที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์หลายประเภทของไทยมีโอกาสทางการค้าที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งตรงกับ รายงานของ ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย (2554 : ระบบออนไลน์) กล่าวว่า “ขณะที่รัฐบาลจีนให้ความสำคัญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่มณฑลหยุนหนานและมณฑลกว่างซีจ้วง โดยการสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์หลายด้าน เพื่อให้กว่างซีจ้วงเป็นศูนย์กลางการเงินของภูมิภาค และหยุนหนานเป็นศูนย์กลางการค้าทางใต้เชื่อมโยงกับอาเซียนและเอเชียใต้ คาดว่าเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องจะทำให้รายได้ต่อหัวของประชากรในเขตฯ กว่างซีจ้วง และมณฑลหยุนหนานเพิ่มขึ้น จึงเป็นตลาดบริโภคที่น่าสนใจสำหรับการขยายธุรกิจเพื่อรองรับความต้องการที่สูงขึ้นในระยะข้างหน้า และพื้นที่จีนตอนใต้ถือเป็นตลาดบริโภคที่มีโอกาสเติบโตได้อีกมาก จากปัจจุบันที่มีประชากรรวมราว 100 ล้านคน โดยยอดค้าปลีกของเขตฯ กว่างซีจ้วงและมณฑลหยุนหนานมีแนวโน้มขยายตัวในระดับสูง โดยในปี 2552 อัตราเติบโตของยอดค้าปลีกเขตฯ กว่างซีจ้วงและมณฑลหยุนหนานอยู่ที่ร้อยละ 19.3 ถือว่าสูงกว่าอัตราขยายตัวเฉลี่ยของยอดค้าปลีกทั้งประเทศจีนที่อยู่ที่ร้อยละ 15.5”

นครคุนหมิง มณฑลหยุนหนานตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีนมีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสปป.ลาว สหภาพพม่า และเวียดนาม หลังจากการปฏิรูปเศรษฐกิจ มณฑลหยุนหนานถือเป็นมณฑลหนึ่งที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2548 มณฑลหยุนหนานมีประชากรรวมทั้งสิ้น 44.5 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.4 ของจำนวนประชากรจีนแต่มีสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของมณฑลเพียงร้อยละ 1.9 ของประเทศเท่านั้น ผลผลิตการเกษตรสำคัญหลายชนิดของมณฑลถือว่ามีความโดดเด่นในระดับประเทศ และเพิ่มขึ้นโดยลำดับ ผลผลิตใบยาสูบของมณฑลเพิ่มขึ้นจากปี 2534 เป็น 1 ใน 3 ของผลผลิตทั้งประเทศ ในปี 2548 ผลผลิตอ้อยและขามีสัดส่วนร้อยละ 16.2 และร้อยละ 12.6 ของประเทศ สูงกว่าสัดส่วนร้อยละ 12.1 และร้อยละ 8.8 ปี 2534 ตามลำดับ ส่วนภาคอุตสาหกรรมสัดส่วนต่อประเทศยังอยู่ในระดับต่ำ

เพียงร้อยละ 1.7 นับเป็นแหล่งกระจายสินค้าและเป็นคู่ค้าของประเทศไทยกับจีนที่สำคัญอีกแห่งเช่นกัน ข้อมูลจากสำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (เชียงใหม่) (2554 : เอกสารอัดสำเนา) รายงานว่า มูลค่าการค้าระหว่างไทย-ยูนนาน ปี 2010 รวม 463.43 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นจากปี 2009 ร้อยละ 96.49 ที่มีมูลค่าการค้ารวม 235.85 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และมูลค่านำเข้าจากไทย ปี 2010 รวม 130.75 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เป็นการนำเข้าเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 300 สินค้านำเข้าได้แก่ ยางพารา ดอกไม้ตัดดอก น้ำมัน เมงกานิส และมูลค่าการส่งออกไปไทยปี 2010 รวม 332.68 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 64.16 จากปี 2009 ที่มีมูลค่าการส่งออก 202.65 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สินค้าที่มีการส่งออก ได้แก่ แร่เงิน ฟอสฟอรัส ผักและไม้สดและแห้ง ดอกไม้สด จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าการค้าระหว่างไทยและมณฑลยูนนานมีมูลค่าที่มหาศาล แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมการค้าระหว่างไทยและจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมณฑลยูนนานที่มีอย่างต่อเนื่อง โดยเส้นทางการค้าระหว่างไทยและมณฑลยูนนานมีเส้นทาง คือ ทางน้ำ (เป็นเส้นทางเดิมที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับสนธิสัญญาความร่วมมือของกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Maekong Subregion; GMS) ทางบก และทางอากาศ ซึ่งปัจจุบันเส้นทางบกได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง

สินค้าหัตถกรรมทั้งไทยทั้ง 10 สาขา ได้แก่ งานแกะสลัก งานโลหะ งานหนัง งานกระดาษ งานผ้าทอ งานศิลปะประดิษฐ์ งานจักสาน งานเครื่องเงิน งานเครื่องเงิน และงานเครื่องปั้นดินเผา และเครื่องเคลือบ รวมถึงอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ของภาคเหนือตอนบนที่มีโอกาสทางการตลาดมากกว่าแหล่งอื่น เนื่องจากความได้เปรียบทางการขนส่ง (เส้นทาง R3A : กรุงเทพฯ - เชียงของ - ห้วยทราย (สปป.ลาว) - บ่อเต็น - บ่อหาน (จีน) - คุณหมิง) และเป็นผลิตภัณฑ์ ที่มีคุณภาพได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้บริโภคในจีน เช่น ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก และผลิตภัณฑ์ผ้าและเคหะภัณฑ์ (ผ้าและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้า)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ริเริ่มโครงการวิจัย เรื่อง ศักยภาพหัตถกรรมท้องถิ่นไทย 10 สาขาของภาคเหนือตอนบนสู่การค้าชายแดนไทย - จีนตอนใต้ เพื่อศึกษาภาวะการค้า ข้อมูลบริบทชุมชน เส้นทางการค้า ระเบียบพิธีการทางศุลกากร และการจัดทำศัพท์ทำนุกรมการค้าระหว่างประเทศฉบับภาษาอังกฤษ อีกทั้ง เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในภาคเหนือตอนบนสู่การค้าชายแดนไทย - จีนตอนใต้ ให้มีศักยภาพเพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดของผู้ประกอบการในภาคเหนือตอนบนต่อไป ซึ่งตลาดทางการค้าระหว่างไทย - จีนตอนใต้นั้น คณะผู้วิจัยได้นั้นหนักไปที่เมืองคุณหมิง ซึ่งเป็นเมืองเอกในมณฑลยูนนาน ซึ่งเป็นแหล่งกระจายสินค้าที่สำคัญทางตอนใต้ของประเทศจีน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง ศักยภาพหัตถกรรมท้องถิ่นไทย 10 สาขา ของภาคเหนือตอนบนสู่การค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ มีวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่

1. เพื่อศึกษาภาวะการค้าชายแดนไทย - จีนตอนใต้ ด้านงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาข้อมูลด้านบริบทชุมชนการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ที่มีผลต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อศึกษาเส้นทางการค้าชายแดนไทย - จีนตอนใต้ ด้านงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน ภายใต้กรอบเส้นทางเศรษฐกิจตามแนวเหนือ – ใต้ (North – South Economic Corridor)
4. เพื่อศึกษาระเบียบพิธีการทางศุลกากรของการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ด้านงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน
5. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ประกอบการงานหัตถกรรม 10 สาขาของภาคเหนือตอนบนสู่การค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้
6. เพื่อสร้างศัพท์านุกรม (Wordbook) ด้านการค้าระหว่างประเทศฉบับภาษาอังกฤษ เพื่อส่งเสริมการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

โดยการศึกษาข้อมูลด้านการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ ในพื้นที่ระหว่างประเทศไทยและการส่งออกสินค้าไปประเทศจีนตอนใต้ ในพื้นที่ของมณฑลยูนนาน โดยเฉพาะนครคุนหมิงและสิบสองปันนา ตามแผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมจากมณฑลยูนนานมาจรดกรุงเทพมหานคร โดยเน้นที่เส้นทางการค้า R3A : กรุงเทพฯ - เชียงของ - ห้วยทราย (สปป.ลาว) - บ่อเต็น - บ่อหาน (จีน) – คุนหมิง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

แผนการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งเนื้อหาที่จะทำการศึกษาเป็นประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

- 1) ศึกษาภาวะการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้
- 2) ศึกษาบริบทชุมชนด้านการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ที่มีผลต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน

- 3) ศึกษาระเบียบวิธีการทางศุลกากรของการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ ด้านงาน
หัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน
- 4) ศึกษาการทำศัพทานุกรมการค้าระหว่างประเทศฉบับภาษาอังกฤษ
- 5) ศึกษาเส้นทางการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ ภายใต้กรอบเศรษฐกิจตามแนว
เหนือ – ใต้
- 6) ศึกษากลยุทธ์และวิธีการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสู่การค้าชายแดนไทย – จีน
ตอนใต้

ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “ศักยภาพหัตถกรรมท้องถิ่นไทย 10 สาขา ของภาคเหนือตอนบนสู่
การค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้” มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขา ได้แก่ งานไม้
แกะสลัก งานโลหะ งานหนัง งานกระดาษ งานผ้าทอ งานศิลปะประดิษฐ์ งานจักสาน งานเครื่องเงิน
งานเครื่องเงิน และงานเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบ ของภาคเหนือตอนบน 2) ผู้ประกอบการ
ที่เคยทำการค้าระหว่างชายแดนไทย – จีนตอนใต้ มาแล้ว 3) ผู้ประกอบการงานหัตถกรรมของ
ภาคเหนือตอนบนอันได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน และจังหวัดแม่ฮ่องสอน
(สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด, ม.ป.ป. : ระบบออนไลน์) 4) ผู้บริโภคและประชากรใน
มณฑลยูนนาน ประเทศจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนครคุนหมิง และสิบสองปันนา 5) หน่วยงาน
ราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านศุลกากร หอการค้าจังหวัด กลุ่มผู้ประกอบการไทย / จีน ที่ให้บริการ
ขนส่งสินค้า ฯลฯ

ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการสืบค้นข้อมูลด้วยการจดบันทึก การลงพื้นที่สังเกตการณ์
การสัมภาษณ์เจาะลึก ถ่ายภาพ และถ่ายวิดีโอ

ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานการวิจัย ตำรา เอกสาร รายงาน
ประจำปี สถิติการนำเข้า-ส่งออก หรือข้อมูลอื่น ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ชนิดของเครื่องมือในการวิจัย

แบบสอบถาม แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์

(1) เรื่อง แบบสำรวจพฤติกรรม ทักษะคิด และความต้องการของผู้บริโภคชาวจีน
ที่มีต่อสินค้าหัตถกรรมของไทย / ภาคเหนือตอนบน

(2) เรื่อง ศักยภาพหัตถกรรมท้องถิ่นไทย 10 สาขา ของภาคเหนือตอนบนสู่ การค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ ปัญหา-อุปสรรค และผลกระทบจากเส้นทางการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

(3) เรื่อง แบบสัมภาษณ์ปัญหาและอุปสรรคของพิธีการทางศุลกากร และสำรวจพฤติกรรม ทักษะ และความต้องการของผู้บริโภคชาวจีนต่อสินค้าหัตถกรรมของไทย/ภาคเหนือตอนบน

(4) แบบสอบถาม แบบประเมิน สำหรับการจัดทำศัพทานุกรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ การนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์/จัดหมวดหมู่ และแสดงข้อมูลที่ ได้เป็นจำนวนร้อยละ เพื่อให้เห็นความแตกต่างของแต่ละจำนวน โดยแสดงเป็นตารางและอภิปราย ผลประกอบตัวเลขที่สถิติ รวมถึงการพรรณนาเพื่ออธิบายรายละเอียดประเด็นต่าง ๆ พร้อมแสดงรูป ถ่ายประกอบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ประชาชนและผู้ประกอบการทั่วไป

1.1) ผู้ประกอบการงานหัตถกรรมและผู้ประกอบการสาขาอื่น ๆ ทราบข้อมูลด้าน ภาวะการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ เพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ

1.2) ผู้ประกอบการงานหัตถกรรมและผู้ประกอบการสาขาอื่น ๆ ทราบข้อมูลด้าน บริบทชุมชนของกลุ่มผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขา เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลใน การผลิตสินค้าเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง

1.3) ผู้ประกอบการงานหัตถกรรมและผู้ประกอบการสาขาอื่น ๆ ทราบข้อมูลด้าน เส้นทางการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ เพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ธุรกิจของตนเอง

1.4) ผู้ประกอบการงานหัตถกรรมและผู้ประกอบการสาขาอื่น ๆ ทราบระเบียบพิธี การทางศุลกากรด้านงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขา เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการส่งสินค้าไป ต่างประเทศ

1.5) ผู้ประกอบการงานหัตถกรรมและผู้ประกอบการสาขาอื่น ๆ สามารถดำเนิน กิจกรรมทางเศรษฐกิจ การส่งออกไปยังจีนตอนใต้ได้อย่างสะดวกรวดเร็วด้วยศัพทานุกรมการค้าระหว่าง ประเทศฉบับภาษาอังกฤษ

1.6) ผู้ประกอบการงานหัตถกรรม และผู้ประกอบการสาขาอื่น ๆ พัฒนาศักยภาพผู้ การส่งออกทั้งด้านผลิต การตลาด การบริหารจัดการ ฯลฯ และการพัฒนาด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง

1.7) ผู้ประกอบการมีช่องทางการตลาดที่เพิ่มมากขึ้น จากโครงการนำร่องในการนำ สินค้าไปสู่ผู้บริโภคในตลาดจีนตอนใต้

2. ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา

2.1) ภาครัฐและเอกชนสามารถนำความรู้ด้านเส้นทางการค้าขาย บริบทชุมชน ธรรมเนียม พฤติกรรมผู้บริโภค ช่องทางการตลาด ฯลฯ ระเบียบพิธีการทางศุลกากร และแนวทางการ พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการผู้ตลาดจีนที่ได้แผนการวิจัยไปใช้ให้เป็นประ โยชน์และนำไปต่อ ยอดได้

2.2) ภาคการศึกษา นำความรู้จากแผนงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน ด้านต่าง ๆ เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ และการค้าระหว่างประเทศ อีกทั้ง ผู้ช่วย นักวิจัยที่เป็นนักศึกษาที่เข้าร่วม โครงการ เช่น นักศึกษาภาษาจีน สาขาศิลปกรรม และสาขา ภาษาอังกฤษ ได้รับประโยชน์ทางตรงจากการเข้าร่วมกิจกรรมวิจัย สามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านี้ ไปใช้ในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคตได้

2.3) ภาครัฐ นำข้อมูลไปต่อยอด หรือนำไปใช้ประโยชน์ในการวางยุทธศาสตร์ ของจังหวัดและนำไปใช้พัฒนาผู้ประกอบการในพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่างได้

2.4) นักวิจัยสาขาอื่น ๆ สามารถนำข้อมูลไปใช้ต่อยอดงานวิจัย เพื่อนำมาพัฒนา ผู้ประกอบการ ในท้องถิ่นให้เข้าสู่ตลาดการส่งออกได้ หรือพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

ระยะเวลาในการทำวิจัย

การศึกษาคั้งนี้มีระยะเวลา 1 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2556 - 14 มกราคม 2558

นิยามศัพท์

เส้นทางการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ หมายถึง เส้นทางการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศ ไทย และประเทศจีนตอนใต้ (เมืองเซียงรุ่ง เขตปกครองตนเองชนชาติไท ลีบสองปันนา และเมือง กุนหมิง มณฑลยูนนาน) โดยใช้เส้นทางถนนผ่านประเทศลาว (เส้นทาง R3A)

จีนตอนใต้ หมายถึง กลุ่มผู้บริโภคชาวจีน ที่สนใจและชื่นชอบงานหัตถกรรมของไทย ที่ อาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองเซียงรุ่ง เขตปกครองตนเองชนชาติไทลีบสองปันนา และเมืองกุนหมิง มณฑล ยูนนาน

งานหัตถกรรม ได้แก่ งานหัตถกรรมประเภทไม้แกะสลัก งานศิลปะประดิษฐ์ งานผ้าทอ งานจักสาน เครื่องเงิน เครื่องเงิน กระจาด โลหะ เครื่องหนัง เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบ ของจังหวัดเชียงใหม่และภาคเหนือตอนบน

ศัพท์านุกรมการค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ (Word book of Border Trade) หมายถึง การรวบรวมรายชื่อผลิตภัณฑ์ชุมชน 10 หมวด จากงานวิจัย เรื่อง “การประยุกต์พระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรม 10 สาขาของจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน” ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนดังกล่าวได้ขยายการค้าชายแดน ไทย – จีนตอนใต้

บริบทชุมชน หมายถึง ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ สภาพทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ประกอบการศึกษา และเข้าใจวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นนั้น

ระเบียบพิธีการทางศุลกากร (Custom Regulations) หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติพิธีการ ส่งออกสินค้า และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อควรทราบเพิ่มเติมในการส่งออกสินค้า หัตถกรรมภาคเหนือตอนบนสู่ตลาดจีนตอนใต้

เส้นทางการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ หมายถึง เส้นทางการค้าต่อค้าชายระหว่าง ประเทศไทย และประเทศจีนตอนใต้ (เมืองเชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองชนชาติไท สิบสองปันนา และเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน) โดยใช้เส้นทางถนนผ่านประเทศลาว (เส้นทาง R3A)